

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiae Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Vtrum creatura saltem tamquam instrumentum poßit diuina potentia
attingere creationem alicuius rei.. disput. 2.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

DISPUTATIO II.

Virum creatura, saltem tamquam instrumentum, posse diuina potentia attingere creationem alicuius rei.

Magistri & aliorum quorundam sententia.

Suadetur primo.

Secundo.

Tertio.

Creatura non que ut instrumentum crearetur.

Instrumentum non necesse est ut per aliquid sibi propriam operationem ad effectum principalis agentis.

Magister in 4. dist. 5. §. ultimo affirmat. Eandem sententiam secutus est D. Thomas in 4. quæst. 1. artic. 3. quæstiuncula 3. ad quartum, & in 2. dist. 1. quæst. 1. artic. 3. & Gabriel in 4. dist. 1. q. 1. Suaderi autem potest primo. Quoniam non minor virtus necessaria est ad efficiendam incarnationem, quam ad creandum: sed creatura virtute diuina potest tamquam partialis causa efficienter attingere incarnationem, imò videtur ad illam beata Virgo de facto fuisse cooperata: ergo diuina virtute poterit creatura tamquam instrumentum Dei attingere alicuius creationem.

Secundo, sacerdos tamquam minister Christi per verba consecrationis attingit efficienter transubstantiationem panis & vini in corpus & sanguinem Christi: sacramenta item nouæ legis, & ministri, à quibus conficiuntur & applicantur, attingunt efficienter productionem gratiæ, & remissionem peccatorum: sed ad hos omnes effectus non minor virtus requiritur, quam ad creandum, nec creatio difficilius est, aut admirabilior effectus, quam illi alij: ergo creatura diuina potentia attingere potest creationem tamquam Dei instrumentum.

Tertio, ignis inferni corporeus diuina potentia torquet res spirituales, ac dæmonibus, animabusque damnatis segregatis à corpore trisittiam spirituales tamquam instrumentum diuinæ iustitiæ imprimi: sed id non minus difficile est, quam creare, neque minus est supra naturam ignis corporei, quam sit supra naturam nobilissimam alicuius creaturæ: ergo creatura virtute diuina poterit tamquam Dei instrumentum attingere creationem.

Contraria sententia est D. Thomæ hoc loco, & ferè omnium, quos disputatione precedente diximus affirmare creaturam propria virtute non posse creare. Eam probat hic D. Thomas, quoniam causa instrumentalis non participat actionem causæ superioris, nisi quatenus per aliquid sibi proprium operatur dispositiuè ad effectum principalis agentis: sed creatura per id, quod est sibi proprium non potest operari aliquid dispositiuè ad effectum, qui per creationem producit: ergo neque instrumentaliter virtute Dei potest creare. Maiorem probat, tum exemplo securis, quæ scindendo lignum, quod habet ex sua propria forma, illud figurat forma scæmi, quæ est effectus proprius principalis agentis: tum etiam quia si instrumentum nihil efficeret secundum id, quod sibi est proprium, frustra adhiberetur ad agendum, neque oporteret esse determinata instrumenta ad certas & determinatas actiones: Minorem probat, quoniam id, quod producit per creationem, debet produci ex nihilo: quo fit, ut nihil detur, quo creatura, per id quod sibi est proprium, possit disponere ad effectum creationis.

Ratio hæc multis impugnat ab Scoto in 4. dist. 1. q. 1. quibus profectò sectatores D. Thomæ agrè satisfaciunt. Et quidem maior illa propositio, mihi etiam non videtur vniuersum vera: primo quia in securi, aut ferra, aliisque instrumentis artium, nulla videtur esse vis efficiens, qua scindant, cooperenturque vnà cum arte, nisi fortè grauitas, quæ quando ferra sursum mota scindit, nihil cooperatur, sed potius impedit, solum verò cooperatur, quado scindit mota deorsum, reliqua autem vis ad agendum

A imprimatur ei ab artifice, aut ab alio eam mouente, id quod in hunc modum ostendo. In primis durities, quæ est in ferra, eò quod ferrea sit, nõ est qualitas efficiens, sed resistens, quia namque durities ferri plus resistit, quam durities ligni, imperitque ac vis impressa ferræ superat resistantiam, qua durities ligni resistit, inde est, quod ferra scindit lignum, duritie ferræ nihil omnino agente, sed superante dumtaxat resistantiam, qua durities ligni resistebat (id quod necessarium erat, ne vis impressa ferræ depelleret potius partes à ferra, quam à ligno) & sola vi ab artifice impressa ferræ depellente, ac extrahente

B partes ligni. Deinde forma ferræ, quoad dentes illos, non est qualitas efficiens, sed solum inferuit scissioni, quatenus vnusquisque dens, modicum quid attingit, quod facile superatur à vi impressa, & ob id facile extrahitur, atque alio ac alio dente succedente facilius per partes extrahuntur ramenta illa ligni, quam si vis imprimeretur simul portio maxima. Denique acumen tam ferræ, quam gladij, aut cuiusuis alterius instrumenti, non est qualitas efficiens, sed solum inferuit scissioni, quatenus quod acumen est maius, tantò instrumentum minorem partem rei scindenda attingit, quæ proinde minus resistit scissioni, faciliusque superatur à vi impressa instrumento.

C Quando verò instrumentum est obtusum attingit maiorem partem rei scindenda, quæ proinde plus resistit, difficiliusque superatur à vi, quam agens impressit instrumento, eaque de causa difficilius efficitur, scissio. Non ergo est necesse instrumento inesse vim propriam, quæ dispositiuè cooperetur ad effectum principalis agentis, sed satis est vim solam à principali agente illi impressam operari, in instrumento que esse meliores, accommodatiorisque qualitates seu dispositiones, vt vis ab agente principali impressa melius operaretur, & suum effectum consequatur, vt de ferra, aliisque artium instrumentis explicatum est: durities namque, acumen, & forma ferræ quoad dentes, solum sunt dispositiones, sine quibus vis impressa ferræ ab agente principali, aut non scinderet, aut non æquè bene, non verò sunt qualitates efficienter concurrentes, vt explicatè est: neque ostenditur quippiam aliud, quod ferræ proprium sit, efficienterque ad scissionem concurrat.

D Secundo non videtur vera eadem maior, quoniam quando artifex per ferram scindit lignum, vt illud modo aliquo figuret, non solum forma, sed etiam scissio, quæ ad figurandum ordinatur, est effectus artificis, atque artis, quippe cum ars non solum modum formæ inducenda, sed etiam modum scindendi, vt illa inducatur, præscribit, quod fit, vt non solum forma, quæ in lignum inducitur, sed etiam scissio ad illam inducendam sit effectus principalis agentis, & cum ferra nihil ad scissionem operetur dispositiuè, quod sit scissione prius, efficitur etiam, vt ad hoc quod instrumentum participet actionem principalis agentis, necesse nõ sit, vt instrumentum operetur aliquid prius dispositiuè.

E Confirmatur hæc ratio, quoniam nihil omnino est in effectu, quod sit ab instrumento, & non ab artifice, quin potius scissio ipsa, forma, quæ inducitur, & totus vniuersum effectus, & est ab artifice & à ferra, totalitate effectus, vt vocant, ab artifice quidem, vt ab agente principali mouente ferram, & per impulsum eam ad opus applicante, & à ferra tamquam ab instrumento. Ex quibus concluditur instrumentum nihil prius operari dispositiuè. Quod si dicas, operationem præuiam instrumenti, quam D. Thomas hoc loco exigit, elici quidem simul tempo

poro

pore ab agente principali, nihilominus, quatenus proficiscitur ab instrumento, esse priorem seipsa, quatenus est ab agente principali, ut hoc loco dicitur Caietanus. Contra hoc ita argumentor. Instrumentum non mouet, nisi motum, & applicatum à causa principali: ergo prior est motio à causa principali, quam ab instrumento; aut certe non est posterius à causa principali. Accedit, commune esse Philosophorum proloquium, quando causa principalis, ac superior concurret simul cum inferiori, non prius attingi effectum ab inferiori, quam à superiori, imò Scotus & Caietanus dicere videntur, attingi prius à superiori, ut ex iis quae quaest. 14. artic. 3. diximus constat.

Tertio non videtur vera eadem maior, quoniam in exemplo à D. Thoma in hoc articulo adducto, quando aer per virtutem receptam ab igne producit ignem, aut aqua per calorem receptum ab igne calefacit, vel aer per lumen receptum ab igne mentaliter producit lumen in pariete, nihil praeui operantur, maxime aqua, quando instrumentaliter calefacit, & aer quando per lumen receptum instrumentaliter illuminat, ergo ut instrumentum aliquid producat, necesse non est, per aliquid sibi proprium, prius aliquid dispositiuè operari, sed satis est, si per solum influxum, ac virtutem ab agente principali receptam immediatè producat effectum, eoque pacto dicere quis posset, creaturam à Deo per suum influxum eleuatam posse instrumentaliter creare, non secus ac Caietanus affirmat, humanitatè Christi similiter à Deo eleuatam instrumentaliter, non solum ad modum causarum moralium, attingisse efficienter miracula. Similique modo sacramenta nouae legis, ministrisque à quibus illa efficiuntur & applicantur attingere efficienter productionem gratiae. Hoc loco reuoca in memoriam duo illa genera instrumentorum, de quibus quaest. 8. artic. 1. disputatione vltima locuti sumus, discriminèque, quod inter illa constituitur: inferuiet namque id non parum ad hæc melius intelligenda.

Pars illa ergo ratio, qua probari potest conclusio proposita, est: quoniam ut aliquid immediatè creetur, ac producat ex nihilo, necessaria est in eo virtus infinita, ut disputatione præcedente ostensum est in instrumento autem, neque per potentiam diuinam esse potest virtus infinita: quò fit, ut nec instrumentaliter creatura vlla creare possit. Confirmari potest hæc ratio, quòsiam, omne id per quod creatura eleuari potest à Deo ad operandum instrumentaliter, est quid creatum formaliter existens in creatura: sed nulla creatura potest creare suapte natura atque virtute propria: ergo etiam nulla creatura eleuari potest à Deo ad creandum immediatè tamquam instrumentum ipsius.

Ad primum ergo argumentum in contrarium, concessa maiori, neganda est minor. Ut enim, quamuis agens naturale producere possit accidens, efficere tamen non potest, quidem tamquam instrumentum Dei, ut sit sine subiecto, quia potius quòd accidens, ab agente naturali productum, extra subiectum existat, à solo influxu particulari Dei prouenit supra ipsius naturam, quo illi efficienter confertur idem esse independentè à subiecto, facitque proinde illud in seipso existere: ita etiam, quòd natura humana Christi (quæ sibi ipsi relicta existere debebat in proprio supposito) dependeat ad alienum Verbi diuini, illique quasi inexistat, prouenit à solo influxu totius gloriosissime Trinitatis, quo illi altissimo quodam, admirandoque modo, efficienter

A confert illud idem totum ipsius esse, sed dependenter, supra id quod natura ipsius habet, ad Verbum diuinum. Influere autem illi intimè, hoc altissimo ac stupendo modo, illud idem esse, supra id quod natura ipsius habet, solius est Dei virtutè que est conferre illud nullo præsupposito subiecto (ut tertia parte quaest. 3. artic. 1. dicebamus) eò quòd totum intimè nouo modo illi conferat, longè excellentiori & altiori modo, quam si illud ipsum ex nihilo procrearet. Quo loco obserua, adorandissimam Trinitatem per influxum creationis, saltem si ne nouitate essendi perpetuò conferre materie & anime Christi esse naturale, quod habet, & simul etiam longè excellentiori, mirabiliorique influxu, perpetuò intimè illis influere illud, idem esse dependens ad Verbum diuinum, supra id, quòd esse illius materie & anime sacratissime suapte natura habent. Beata ergo Virgo concurret quidem ad generationem humanitatis Christi, atque adeò ad generationem Christi, quæ ex vnione materie cum forma in vtero ipsius sacratissimo resultauit, non verò ad actionem assumptionis humanitatis, partiumque illius, ex qua actione & assumptione pendens fuit, ut ex vnione illa anime cum corpore generationis Christi qui simul Deus esset & homo, resultaret, atque adeò ut beata Virgo esset mater Dei, ut tertia parte latè explicauimus.

B Ad secundum dicendum est, sacerdotem, formæ consecrationis, & sacramenta nouae legis, esse quidem instrumentales causas illorum effectuum instar causarum moralium, non verò instar causarum naturalium; quidquid Caietanus & alij dixerint, quod suo loco explicabitur, ac ostendetur, similique modo rem creatam diuina virtute esse posse causam creationis modo morali, ut si Deus contigit propter preces Christi, aut alicuius alterius iusti creare hunc vel illum Angelum, aut hanc vel illam creaturam corpoream: tunc enim Christus, quoad humanitatem, aut pura creatura, esset moralis causa creationis. Quod autem negamus est, creaturam modo causarum naturalium vlla ratione attingere posse creationem.

C Ad tertium, concessa maiore, ad minorem ita respondendum est, licet uterque effectus sit supra naturam causarum secundarum: attamen cum ignis verè torqueat, & cruciet hominem corpore & anima constantem, imprimendo corpori calorem, eoque distulendo complexionem, constitutionemque naturalem illius, atque ea via dolorem ac sensationem inferendo, concurrente simul sensu externo ad illius doloris perceptionem, cum deinde concurrente sensu interno, & appetitu sensitivo, nec non intellectu & voluntate, afflictionem, tristitiam, & angorem maximum in appetitu sensitivo & voluntate faciat, profectò cum Deus supplere possit influxum potentiarum, & effectuum intermediorum, poterit influendo simul cum igne immediatè in intellectum & voluntatem anime separatæ, eòdem effectus in illis efficere, quos ignis efficeret, si talis anima vnita esset corpori, ignisque produceret prius calorem in corpore, eoque mediante ceteros effectus, quo vsque effectum illum intellectus & voluntatis attingeret; atque ita poterit influendo per suum influxum particularem, non quidem in ignem, sed in intellectum & voluntatem damnati, eleuare ignem corporeum, ut immediatè in intellectum & voluntatem anime separatæ sua propria virtute producat partialiter eundem illum effectum, quem afflictionem, tristitiam, & angorem vocauimus: quem per intermedios effectus, si anima vnita

MOLL
D. V

Ad primum
argumentum
partu aduer
sa.
Accidens ut
sine subiecto
existat, solum
Deus potest
efficere.

Incremen
nem sicut
nisi quæ
ta est ma
secunda
cooperari

Ad secun
Sacramen
ta nouae
legis, non
sunt cau
naturae
causae
p
tia

Ad tertiu

Secun
D. 78

Ignis in
quo fact
doloris
animo
naturae
quæ

Ter

Dile

ARTICVLVS VI.

Utrum creare sit proprium alicuius persone.

CONCLUSIO est. Creare est commune toti omnipotentissima Trinitati, & non proprium alicuius persone. Probatum primò ex Concilio Lateranensi cap. *Firmiter*, de summa Trinitate & fide Catholica, ubi de tribus personis diuinis dicitur: *Consustantiales & coequales, coimpotentes, unum uniuersorum principium, creator omnium, inuisibilem & uisibilem, &c.* & cap. *Damnatus*, subiungitur: *Nos autem, sacro approbante Concilio, credimus & confitemur, quòd una quòdam res est incomprehensibilis quidem, & inestimabilis, que ueraciter est Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Tres simul persone, ac sigillatim qualibet earumdem, & ideo in Deo Trinitas est solum modo, non quateritas: quia qualibet personarum est illa res, uidelicet substantia, essentia, siue natura, que sola est uniuersorum principium, præter quam alium inueniri non potest.* Hactenus Concilium illud. Idem habetur in Concilio Toletano VI. cap. 1. & in Concilio Toletano XI. in confessione fidei, de tribus personis diuinis dicitur: *Nullam sine alia, uel exiisse, uel quippiam operatum esse aliquando creditur. Inseparabiles enim inueniuntur, & in eo quod sunt, & in eo quod faciunt.* Hæc Concilium illud. Et in epistola Agathonis Papæ, que habetur in sexta Synodo actione quarta: *Confitemur, inquit Papa, sanctam & inseparabilem Trinitatem, id est, Patrem & Filium & Spiritum sanctum, unius esse Deitatis, unius nature & substantia, siue essentia, unius eam predicamus & naturalis uoluntatis, & uirtutis, operationis, dominationis, maiestatis, potestatis, & gloria.* In synodica suggestione 125. Episcoporum, que in eadem actione continetur, & tanquam Catholica fides, à toto Concilio actione 17. suscipitur, de Patre, Filio, & Spiritu sancto sequens habetur sententia. *Quorum una essentia, una natura, una eternitas, una potestas, unum imperium, una gloria, una adoratio, una essentialis eiusdem sancta, & inseparabilis Trinitatis uoluntas, & operatio, que omnia condidit, dispensat, & continet.* Dionysius præterea 2. cap. de diuinis nominibus: *Nisi totam, inquit, diuinitatem, uitam esse dixerint, quomodo uerum est, sacrum Verbum quod dixit, sicut Pater suscitauit mortuos, & uiuificauit, ita & Filius, quos uult uiuificat.* Et præterea Spiritus est qui uiuificat: Et infra: *Pulchrum quoque, & sapiens in tota diuinitate (hoc est, in tribus personis) laudatur, utique lux, & quod Deum facit, & causa.* Et paucis interiectis: *Summatim quidem, ut cum dicunt (Scriptura nempe) omnia ex Deo, latius autem & fufius, ut cum ait quidam, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt: & illud, omnia in ipso constant: & emittit Spiritum tuum & creabuntur.* Atque ut aliquis summatim dicat: *Cum diuinum Verbum ipsum dixit: Ego & Pater unum sumus: & omnia quecumque habet Pater mea sunt: & omnia mea tua sunt, & tua mea.* Et rursus: *Omnia, que sunt Patris, eius etiam sunt omnia, diuino Spiritui communiter & coniuuncte tribuit diuina opera, uenerationem, primam, perpetuamque causam optimorum donorum, ac munerum tributionem.* *Nerantemque eorum, qui in diuinitate Scripturis, non deprauata, corruptaque intelligentia, edocati sunt, contradicendum esse arbitror, quin omnia, que Deo digna sunt, in tota diuinitate insint.* Et infra connumerans, que coniuuncta sunt & communia totius diuinitatis, addit: *Quibus adduntur ea, que causa rationem habent omnia.* Et Augustinus, cum aliis sepe, tum 1. de Trinitate, cap. 4. & 5. docet, tres personas diuinas

Creare commune est toti Trinitati.

Primum D. Thomæ hoc arguuntur.

Solutio.

Secundum D. Thomæ.

Solutio.

Tertium.

Dilatatio.

vnita esset corpori mediâe produxisset in intellectu & uoluntate, qua ratione poterit per ignem inferni animam immediatè cruciare, quod idem est de demonibus asserendum. Quare ad argumentum in forma, neganda est minor. Cum enim in creatione, nullum subiectum decur, in quod creatura agat, & de cuius potentia educat effectum, contradictionem implicat creaturam creare, eò quòd ad id uirtus infinita sit necessaria. Cum uerò, dum ignis inferni rem spiritualem torquet, detur subiectum, in quod agat, Deusque suo influxu supplere possit influxum potentiarum omnium intermediarum, quibus interuenientibus ignis naturaliter animum afflixisset, nullam sanè contradictionem implicat, si ignis corporeus inferni ea ratione immediatè cruciet, & torqueat res spirituales.

Primum argumentum D. Thomæ hoc loco est huiusmodi. Ex Aristotele 2. de anima, *perfectum est, quod potest facere sibi simile*: sed creaturæ immateriales sunt perfectiores creaturis materialibus: cum ergo creaturæ materiales possint alias efficere sibi similes, creaturæ etiam immateriales producere sibi similes etiam poterunt: at non aliter, quam ex nihilo: ergo possunt creare.

Ad hoc argumentum, prætermisâ D. Thomæ responsione, dicendum est, propositionem illam Aristotelis, *perfectum est, quod potest sibi simile producere*, intelligendam esse de uiuentibus corruptioni obnoxiiis, non enim statim possunt generare uiuentia sibi similia, sed solum cum ad statum perfectum perueniunt, ut experientia ipsa docet. Quòd autem generare possint sibi similia, supponit imperfectiorem in ipsorum natura, nempe constare materia, ex qua præsupposita, ut possunt generare, sic generari, atque corrupti possunt. At uerò quòd uiuentia immaterialia, ut sunt Angeli, generare non possint sibi similia, ex eorum perfectione prouenit, quia scilicet sunt simplicia, materiaeque expertia, eaque de causa non habent partem, aut aliquid sui, ex quo sibi similia producant, eaque de causa attingi nequeunt à causa secunda, qua nõ agit nisi in subiecto præexistente, de cuius potentia educat effectum, sed solum attingi possunt à causa prima, quod ad eorum maximam nobilitatem spectat. Ex eodemque capite prouenit, quòd corrupti suapte natura nequeat quòd etiam ad eorum nobilitatem pertinet.

Secundum argumentum D. Thomæ est. Quantò maior est resistentia ex parte facti, tantò maior uirtus requiritur in faciente, sed plus resistit contrarium, quam nihil: ergo maioris uirtutis est facere aliquid ex contrario, quam ex nihilo, atque adeò creatura, que producit ex contrario, poterit producere ex nihilo, ac proinde creare.

Ad hoc argumentum neganda est consequentia: quoniam maior uirtus in agente non solum requiritur propter maiorem resistentiam passî, sed etiam propter modum faciendi de nihilo, aut de aliquo.

Tertium argumentum est, uirtus facientis considerat secundum mensuram eius, quod fit: sed ens omne creatum est finitum: ergo ad producendum aliquid per creationem non requiritur in causa efficiente uirtus infinita, ac proinde creatura poterit creare.

Hoc tertium argumentum soluetur similiter, negando uirtutem facientis considerari solum secundum mensuram eius quòd fit: consideratur namque ex parte etiam modi faciendi, de nihilo, aut de aliquo: quippe cum multò plus requiratur ad producendum aliquid de nihilo, quam de aliquo subiecto.